

# Téereb Daniyeel — Ñetteelu Lim

## Ñaari Gis-gis

Jeff Pippenger

2023-11-25

Nun dafa jàng “juróom-ñaari yoon yi” yi nekk ci Leviticus ñaar-fukk ak juróom-benn ci téereb Daniel. Móomu dafa nēbbiku ci ñi tann tēj seen bēt, waaye mu ngi fa ngir ñi bēgg gis. Dinañu tàmbalee ci Daniel saar ñetteel, aaya fukk ak ñett.

Noonu ma dégg benn aji-sell buy wax, te beneen aji-sell ne aji-sell boobu waxoon: “Ba kaña la peeñ mi di dund ci mbirum sarax su bés bu nekk, ak tooñ gu yóbbu alag, ngir joxe benn santuar bi ak mbooloom ngir ñu dox ci seen kaw?” Daniel 8:13.

Aaya bi tàmbalee ak baat bi ñuy wax “noonu,” te muy wone wuute diggante gis-gisu taarixu yonent wi Danyeel gisoon ci fukki aaya yi ko jiitu. Aaya bi njëkk ak ñaareelu ci saar bi, dañuy xamle at mi Danyeel jotee gis-gis bi, te itam ne fekk na ko ca dexe Ulai. Dale ci aaya bi ñetteel ba ci aaya bi fukki ak ñaar, mu “gis” gis-gisu taarixu yonent wi. “Noonu” mu “dégg” waxtaanu asamaan wu am laaj ak tontu. Ci aaya bi fukk ak juróom, mu tàmali seet lu gis-gisu taarixu yonent wi mu leen teggoon ci ay bētam di tekki. Lu am solo lool ci njàng mi mooy ñu xam bu baax wuute gi nekk diggante gis-gis bi Danyeel “gis” ci aaya yi ñetteel ba fukki ak ñaar, ak waxtaanu asamaan wi mu “dégg”—ndaxte ñoom ñaar ay gis-gis yu wuute lañu.

Waaye barkeel nañu seen bēt, ndax dafa gis; ak seen noppi, ndax dafa dégg. Macë 13:16.

Laaj bi nekk ci sarax bi ñatteel-fukk ak ñatt mooy ne: “Ba kañ la peeñ gi di yàgg?” te baat bu ñu tekki ne “peeñ” fii, mooy beneen baat ci làkku Ebraayig wu wuute ak baat bi ñu tekki ne “peeñ” ci sarax bi fukk ak juróom-benn.

Te maangi baat ci diggante wetu Ulai yi, mu woote ne: Gabriyeel, taxal nit kii mu xam gis-gis bi. Daniyel 8:16.

Ndax ñu tekki ñaari baat yu wuute ci làkk Ebre ci baat bu Àngale “vision,” “juróom-ñaari yoon yi” yi nekk ci Leviticus ñaar-fukk ak juróom-benn dañoo nekk “nēbb ci kanam ñépp, te ñu gis ko bu baax”. Taalibey Xel mu Sell yi doylloo rekk ci xool deret bi ci kaw dañuy jàppe ne ñaari baat yooyu ci làkk Ebre benn baat lañu, waaye buñu ko defe noonu, dañu koy def seen bopp ci kaw seen loru bopp.

«Jáll ci kow rekk du jur njariñ bu bare. Fàttaliku gu xel mu leer ak njàng mu dēgër, bu sonn, lañu soxla ngir xam ko. Am na dēgg yu nekk ci Kàddu gi te mel ni xet yu ñuul yu am solo, yu nēbb ci suufu kow gi. Bu ñuy gas ngir seet leen, ni nit ki di gase ngir wurus ak xaaalis, kon alal yu nēbb ya dañuy feeñ. Wóorleen ne firnde yi dēgg nekk na ci Mbind mi ci boppam. Benn Mbind mooy caabi bi di ubbi yeneen Mbind. Xelum alal gi, bi bare te nēbb, Xel Mu Sellu Yàlla moo koy ubbi, di leeral Kàddu gi ngir sunu xam-xam: “Ubbi sa kàdduy wax mooy indi leer; mooy may xel ñi woyof.” Fundamentals of Christian Education, 390.»

Ŋu xamal naŋu ne «bépp mbir am na soloam» ci Kàddug Yàlla, te su nu bëggee baŋ a ragal ne am na ñaari baat yu wuute ci Ebraayik te ŋu ko tekki ne «peeñu» ci saar ba juróom-ñaar, kon nun lanu war a yóbbu ci sunu bopp gumba gu Laodise. Léebu mag la ne: «Amul kenn ku gën a gumba ñi bëggul a gis.»

“Biibël bi dafay yor yépp njàngale yi nit ñi soxla ngir xam, ngir ŋu man a jekkal ci dund gu nekk fii walla ci dund gu ñëw. Te njàngale yooyu, ñépp a leen man a xam. Kenn ku am xol bu man a weer njàngalem du jàng benn xaaj ci Biibël bi te du ci jële genn xalaat wu am njariñ. Waaye njàngale bu gën a am solo ci Biibël bi, duñu ko man a am ci njàng mu ndaw-sax walla mu dagg-daggoo. Yoonu dëggam bu magg bi deesuko wone noonu, ba kiy jàng bu gaaw walla bu moytuwul mën koo seet. Bari ci ay alalam nekk naŋu fu sori kow gi, te duñu leen man a jot ludul ci seet gu takku ak coono gu sax. Dëgg yi di sampu magg gi yépp war naŋu leen a seet ba gis leen, te dajale leen, ‘fii tuuti, fale tuuti.’ Esayi 28:10.”

“Bu ŋu leen seet ba xam leen te dajale leen noonu, dees na gis ne dañoo méngoo bu mat sëkk ci seen diggante. Bëpp Injil mooy yokk ci yeneen yi, bëpp waxu yonent mooy leeral beneen, bëpp dëgg mooy yombal walla yokk ci beneen dëgg. Nataali ak misaalu dogalu Yawut yi Injil moo leen leeral. Bëpp njàngale ci Kàddug Yàlla am na faanam, bëpp mbir am na solo ak jëfandikoom. Te tabax bu mat sëkk bi, ci pexeem ak ci yoon wi ŋu ko jëfe, di seedeel Boroom bindam. Tabax bu mel noonu, xel wu dul bu Aji Màgg ji dul man koo xalaat mbaa bind.”  
Education, 123.

Baati “peeñ” feeñ na ŋu ko ci fukki yoon ci Saraxu Daniel ay juróom-ñettal, waaye fukki yoon yooyu dañuy jóge ci ñaari baat yu Hibri, te tekkiinu baat yooyu bokkul. Su ŋu doon tekki li benn la, Daniel du woon jëfandikoo ludul benn ci baat yooyu ci bépp yoon ci fukki yoon yi. Daniel bind na ñaari baat, ndaxte kenn ku ne ci ñoom am na tekkiinam bopp, te benn dafa tegu ci peeñ bi Daniel “gis”, te beneen bi ci peeñ bi mu “dëgg”. Ci wax jii nekk ci sarax 13, baat bi ŋu tekki ne “peeñ” mooy châzôn, te tekkiinam mooy “liiñu gis”, walla “peeñ”, “gént” walla “waxu xamle gu Yàlla”. Maa ngi koy tudde “peeñu jaar-jaari waxu yonent” ndax li mu tekki ak ni Daniel di ko jëfandikoo.

Ci aaya bu njëkk bi, ci Daniel saar juróom-ñett baat na ne “peeñu gu ma feeñu”; te ci aaya ñaareel bi mu wax ñaari yoon ne “gis naa ci biir peeñu.” Naka noonu itam ci aaya fukk ak ñett ba, laaj bi jóg ne “ba kañ la peeñu gi di yàgg.” Jëfandikook yu ñépp yooyu mooy baatub Ebraayik bi “châzôn.” Gannaaw loolu, ci aaya fukk ak juróom ba, ñëw nanu ci jamono jii man naa ne mooy bi gën a am solo ba Daniel jëfandikoo benn baat boobu; ndaxte mu ne: “bi ma”...“gisee peeñu gi te ma seet njàqareem.” Gannaaw bi Daniel gisee peeñu châzôn bi, bëgg na woon xam li mu tekki. Lii mooy dëgg gu am njariñ gu réy ci mbirum ni “juróom-ñaari yoon yi” yi ci Léwítik saar ñaar-fukk ak juróom-benn njëxaloo naŋu leen ci saar bi.

Moom itam dafay jëfandikookaat baat bi di châzôn ci sarax 17 ak 26. Baat bi ñuy tekki ne “peeñu” feeñ na fukki yoon ci saaru juróom-ñettal baatub Daniel, te baat bi châzôn moo tegu ci juróom-ñaar ci yooyu yoon. Daniel dafay jëfandikoo beneen baatub Ebraay bi ñuy tekki ne “peeñu” ñeenti yoon. Baatub Ebraay boobu mooy mar’eh, te maanaam mooy “melokaan”.

Châzôn gis na juróom-ñaari yoon ci sarax 8 bu Daniel, te mar’eh gis na ko ñeenti yoon, te ñoom ñaar ñoo boka tektal fukki yoon yi baat bu Àngale “vision” feeñee ci sarax 8 bu Daniel.

Juróom-ñaari yokk ak ñeent mooy fukk ak benn, ndaxte benn ci yoon yi Daniel jëfandikoo baat bi mar’eh, dañu ko tekki ni mu tédde ci li mu tekki dëgg-dëgg; ndaxte ci aaya 15, bi Daniel “seetee maanaam” bu châzôn, di gis-gis bu jaar-jaaru waxi yonent yi, “taxawoon na” ci kanamam “ni melokaanu nit.” Baat bi “appearance” mooy mar’eh. Kon nag, Daniel jëfandikoo na mar’eh ñeenti yoon ci Daniel 8, te benn yoon dañu ko tekki mel ni li mu njëkk a tekki mooy “appearance,” te ñetti yeneen yoon dañu ko tekki nekk “vision.”

Dumaa bëgg a wane kenn ci nit ñi tekkion Biibël bu King James. Waaye war nañu seet ne ci saraxal fukki ak ñett, am na fa baat bu ñu yokk rekk ci Biibël bu King James bi, mooy “sarax”, te waxu wax ju wax dëgg, moom ci lu wér, ne “bokkul ci mbind mi.” Waxu wax ju wax dëgg jii yokk ne itam baat boobu “xelu nit moo ko yokk.” Ci benn xaaj boobu sax, ñaari baat yu Ebrew yu wuute ñooñu leen tekki ñoom ñaar ñuy benn baat bu njëkk ci angale. Li tax a am solo lool ba ñu xam wuute gi nekk ci diggante ñaari baat yooyu, am na njariñ wu tar lool.

Ba mu amee ne, ba maanaa man cee, man Daniel, gis ma peeñ mi te wut maanaam, noonu xool-leen, ku nirook nit taxawoon ci sama kanam. Te dëgg naa baat bu nit ci diggante weti dexu Ulai, mu woote ne: “Gabriel, xamalal nit kii peeñ mi, ngir mu dëgg ko.” Daniel 8:15, 16.

Ba Dañeel «seetul tekki gi» ci «peeñu châzôn» bi mu doonte a gis, Kirist di xamal Jebriil mu «def» ba Dañeel xam «peeñu mar’eh» bi mu doonte a dëgg. Dañeel bëggoon a xam peeñu jaar-jaaru waxu yonent yi, waaye Kirist, ki ñu màggaloon ci ay verse ñoom-fukk ak ñett ni Palmoni (sa saint boobu waxkat), santaane Jebriil mu def ba Dañeel xam «peeñu mar’eh», waaye du «peeñu châzôn». Ci ay verse ñoom-fukk ak juróom ak ñaar ak ñoom-fukk ak juróom ak benn, li ñu wax ci mbirum Jebriil mooy ne war na def ba Dañeel xam «peeñu mar’eh», te loolu mooy baat bi ñu tekki ni «peeñu» te tekkiam mooy «melo» walla «feeñu», waaye du peeñu jaar-jaaru waxu yonent yi bi Dañeel bëggoon a xam. Su ñu xàmmeewul liggéey bi ñu dénk Jebriil, «juróom-ñaari yoon» yi ci Lawi wu ñaar-fukk ak juróom-benn dañuy nëbbu fekk di wone seen bopp.

Ci sarax fanweeri benn-fukk ak juróom-benni, ñaari baat yu Ebrë lañu tekki ni “peeñu” nekk nañu ci benn fanweeri boobu, te fanweeri boobu div na ci benn ci caabi yu gën a am solo ngir ubbi dëgg gi ci seede Daniel ci “juróom-ñaari waxtu.”

Te gis-gis gu ngoon ak ci suba, bi ñu wax, dëgg la; moo tax tëj te gis-gis gi, ndaxte dina nekk ngir ay fan yu bare. Daniel 8:26.

Ci waase ñaar-fukk ak juróom-benn, “peeñug ngoon ak suba yi” mooy peeñu \*mar’eh\* bi, maanaam “melokaan”; waaye peeñu bi ñu waroon “tej” mooy peeñu \*châzôn\* bi, di jaar-jaariy nettali yonent ci taarix. Wax ji ne “ngoon ak suba yi” mooy li wàññee te xamle wuute gi nekk ci diggante ñaari peeñu yi. Dafay ko def ak beneen misaal buy won faktor bu nit ki am ci sosug Biibël bi. Faktor bu nit boobu dafa boole woon yonent yi bind ay waxi Biibël bi, waaye itam ñi ko tekki. Biibël bi, ni Kirist, dafay tegu ci booleb yàllaay ak nitay. Nitay boobu wàcc na jaaro taarix, dale ko ci Aadama gannaaw ba mu bàkke, ba ci ñi bind ak ñi tekki Biibël bi. Kirist ak Biibël bi ñoom ñaar ñoo di Kàddug Yàlla, te Kàddug Yàlla sell na; ndaxte yàllaay gi nekk ci booleb boobu mas na noot

képp ku amoon ay kem-kàttan ci yaram wi.

Pool, jaamub Yeesu Kirist, wooñu ko ngir doon ndawul, te tànn ko ngir xebaar bu baax bu Yàlla, (mi Mu yonnee woon lu jiitu jaarale ko ci ay yonentam ci Mbind mi Sell,) ci mbirum Doomam Yeesu Kirist sunu Boroom, mi juddoo ci xeetu Daawuda ci yaram. Room 1:1–3.

Waxin “ngoon ak suba” feeñ na ay yoon yu bari ci Kàddu Yàlla, te saa su nees ko tekki, dañuy ko tekki “ngoon ak suba,” ni mu mel ci saar fanweeri ak juróom-benn, te ni ñu koy tekki yoon yu bari ci nettali bindug àddina bi ci Njàlbéen, fa nga gis ne dañuy wax jëfandikookat “te ngoon ak suba nekk nañu...” Ci dëgg-dëgg, te bépp dëgg am na lu muy jur ci mbiram (te dëgg bii am solo lool ngir xam ko), benn barab rekk ci Biirbal bi la waxin “ngoon ak suba” duñu ko tekki “ngoon ak suba” (ni ñu ko tekki ci saar fanweeri ak juróom-benn), te mooy ci saar fukk ak ñeent ci Dañeel juróom-ñett. Foofa, te foofa rekk ci Kàddu Yàlla, wax jii “ngoon ak suba” dañu koy tekki rekk ne “fan.”

Te mu ne ma: “Ba ci at ak ñeent téeméeri fan ak ñatt; gannaaw loolu, bérab bu sell bi dina setaat.” Daniel 8:14.

Fukki aari fukki benn ay saar ci téereb Daniel boobu, kàdduy Ebraayik bi “ngoon ak suba” dañu ko tekkee ni ñu koy tekke maslaa ci bépp fu mu nekk; waaye ci saar bi di doxalin ak fondaasioŋ bu kërgóor gi ci Adventisme, kàddu ga dañu ko tekkee rekk ne “fan.” Ban doole moo indi ba ñi tekki Biibël bu King James def jëf ju mel ni lëmmu bu tar noonu? Ñoom dañu woon tekki kàddu ga ci saar ñaar-fukk ak juróom-benn bi (26) ci déggoo ak bépp beneen fanaan gu kàddu googu feeñee ci yeneeni bérab yi ci Biibël bi. Waaye fukki aari saar yu jiitu saar ñaar-fukk ak juróom-benn bi, maanaam ci saar fukk ak ñeent bi (14), seen nit-gi dafa tegale woon tontu laaj bi nekk ci saar fukk ak ñett bi (13) ak benn xeeb bu mągg. Te laaj bi nekk ci saar fukk ak ñett bi, dafa boole woon benn baat rekk — (“sacrifice”) — bi warul woon yokku ci Biibël bi. Yàlla bëggoon na ne saar fukk ak ñeent bi (14) feeñ bu xóot te wuute. Ci noonu it, moo xamale li Gabriyel joxoon ndigël ngir mu tax Daniel xam ko.

Ci wërse fukk ak juróom-benn, Yeesu santaane woon Jibriil mu def ba Daanel dëgg mar’eh gi, doonte ne Daanel dafa doon wut a xam cházôn gi, maanaam peeñu waatug jaar-jaari yonent yi. Wërse ñaar-fukk ak juróom-benn wax na ne “peeñ mi bu ngoon ak suba yi, bi ñu waxoon,” “dëgg la.” Cházôn gi doon na ab “gis-gis” gu yonent, waaye mar’eh gi “waxees na ko,” ndaxte waxees na ko ba noppi. Waxees na ko ci wërse fukk ak ñeent, ba Palmoni waxee ne: “ba ñaari junni ak ñetti téeméer ngoon ak suba; noonu ñu setal kër-yàlla ga.” Wërse ñaar-fukk ak juróom-benn, dafay jëfandikoo wax ji ne “ngoon ak suba yi,” bi muy ko jàngale ne mooy peeñ mi ñu “waxoon,” ngir wonale wuuteg ñaari peeñ yi nekk ci Daniel saar ñett. Peeñu jaar-jaari yonent yi, bi Daanel “gisoon,” te bi mu bëggoon a xam, wuute woon na ak peeñ bi “waxeesoon” te Daanel “dëgg” ko. Li gën a am solo mooy ne, peeñ bi Daanel “dëgg” mooy peeñ bi Jibriil waroon a jox Daanel njàngat ci moom.

Nit ku bokk ci bind Biibël Bu Sell bi bind na baat bi “peeñ” fukki yoon ci saaru juróom-ñetteel bi ci Daniel, te ci loolu mu nëbb wuute bi nekk ci diggante benn peeñ bu ñu “gis” ak beneen peeñ bu ñu “dëgg”. Ci noonu, mu lëndemale xoj bi doon won ne bëgg-bëggu Almasi bi mooy ne Daniel

xam peeñ bi mu “dégg”, gën a xam peeñ bi mu “gis”. Léegi, nanu xool li Jibraayil di def ngir matale liggéey bi ñu ko dénk.

Noonu dikk ci sama watoon; te ba mu dikkee, ragal naa, daldi daanu ci sama kanam. Waaye mu ne ma: “Déggal, yaw doomu nit ki, ndaxte peeñ mi moo jëm ci jamono ji mujj.” Te bi muy wax ak man, bëgg naa nelaw bu xóot, sama kanam jublu ci suuf; waaye mu laal ma, tax ma jóg taxaw bu jub. Te mu ne: “Xoolal, dinaa la xamal li di am ci mujjug mer mi, ndaxte mujj ga dina am ci waxtu wi ñu tëral.” Daniel 8:17–19.

Léegi Jibril di tàmbali liggéeyam ngir def ba Danyeel xam te xam bu baax peeñug ñaari junni ak ñetti téeméeri ngoon ak suba, mi dëgg la. Jëkk, mu xamal ko ne peeñug jaar-jaaru waxu yonent bi, di peeñu châzôn bi, dina am “ca jamonoy mujja ga.” Noonu it, bi Danyeel nekke ci nelawug yonent, Jibril laal Danyeel te taxawloo ko ci njub. Mu ne ko: “Dinaa la xamal.”

Loolu la Palmoni (Kirist), waxoon na ko Gabriyeel mu def, ba mu ne: «Gabriyeel, xamal nit kii gis-gis bu mar’eh bi» ci ngoon ak suba yi. Gabriyeel wax na ne dina def Daniyeel mu “xam li dina am ci mujjug mer mi.” Fii nga ko gis! Foofa la “juróom-ñaari yoon yi” nekk ci Lewitek 26! Ñu nëbb ko ci yoon wu sax ci waxu yonent yi, mi Gabriyeel doon indi yonent yi ba leen di seedeel ko ak di ko jëfandikoo ci seen mbind yi! Yoon woowu mooy “rëdd ci kaw rëdd, fii tuuti te fee tuuti.”

Ci téere “Thoughts on Daniel and the Revelation”, bu Uriah Smith bind (te lépp Adventiste yi, ak sax seen dëkkandoo yi, war nañu xam ko), Smith wax na ci ay aaya 17 ba 19 yu Daniel saar 8:

“Ak wax ci mbir mu yoon wu ñu sampoon ne mujj gi dina am, te ne dina ko xamal li dina am ci mujjug mer ma, mu tàmbali ci tekkug peeñ ma. War nañu xam ne mer ma dafay ëmb jamono. Ban jamono? Yàlla waxoon xeeti Israyil ne dina sotti seen kaw ay meram ngir seen ñaawteef; te noonu mu joxe ndigël ci mbirum ‘buur bu bon, bu xasaw Israyil.’ ‘Dindi kaala bi, te summi kaala buuru bi.... Damay ko daan, daan, daan; te du nekkati dara, ba kera muy ñëw ki ko yelloo; te dinaa ko ko jox.’ Esekiyel 21:25–27, 31.

“Fi nu mooy jamono ji Yàlla meral ay nitam yu nekk ci kóllëreem; jamono ji sax, bi ñu war a taccu ndab li sell ak mbooloom ci suuf. Ñu daldi dindi kaala nguur gi, te ñu boolee bindi kawé gi, ba Israayil nekk ci suufu nguurug Babilon. Ñu dellu ko yàqaataat ci ay Mèed ak Pers, ba noppi ci Gereg yi, ba noppi ci Room, li méngoo ak ñetti yoon yi yonent bi delloo baat bi. Gannaaw loolu Yawut yi, bi ñu weddee Almasi bi, lu gaaw lañu leen tasaaree ci kaw suuf si mépp; te Israayil gu ruu moo jël bérab mbot mi ci wuutu askan wi ci yaram; waaye ñu ngi nekk ci suufu kàttanu aduna, te noonu lañuy nekke ba keru Daawuda tëjjaat, — ba Kooku moom moom céram ci ndono li, Almasi bi, Buur bu Jàmm bi, dikk, te bu boobaa dees na ko ko jox. Bu boobaa mer mii dina jeex. Li di xew ci mujjug jamono jii, malaaka mi nar na léegi ko xamal Danyeel.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 201, 202.

“Mer mii xol” bi Smith di wax mooñ, tàmbali na bi Manasees jàppee bañ ko yóbbu Babilon ngir waa Asiri ci at 677 B.C. Waaye, lu doy waar, Smith dafay jël daanu Sedesiyas ci 586 B.C. te def ko njàlbéenu jamonoy “mer mii xol” mi nekk ci aaya fukk ak juróom-ñient. Smith du jàppale mukk li aaya bi di tekki bi mu waxee “mujjug mujjug mer mii xol.” Daf ko jàppe rekk ni mu nekk “mer mii xol,” waaye bu fekke ne am na “mujjug mujjug” gu mer mii xol, gramere ak xel dafa laaj ne am

na itam, bu gënul dara, “njàlbéenug mujj” gu mer mii xol. Smith xamoon na ne juróom-ñaar-fukk at yi ñu jaame, tàmbali nañu bi Nebukadnesar jëkkëree song Yewoyaakim ci 606 B.C., waaye mu dogal ne njàlbéenu jamonoy mer mii xol mooy ñetteelu songu Nebukadnesar, mi mu defee ci kaw Sedesiyas, buur bu mujj bu Yude.

«Nataal nu am njàngat bu gën a leer ci dundam gu njëkk [Daniel] lu ëpp li ñu bind ci benn yeneen yonent, waaye mbottam ak askanam dañu leen bàyyi ci kumpa gu mat, ludul ne mu bokkoon ci sëtug buur, te lu ëpp war na doon ne ci kërg Daawuda la bokkoon, gi woon jamono jooju nekk lu bare lool. Mu jëkk a feeñ ni kenn ci jaam yu tedd yu Yuda, ci atum njëkk bu Nebukadnessar, buuru Babilon, ci njàlbéenu ñaar-fukk at yi ak fukk yiir yiñu jaame, mooy 606 lu jiitu Kirist. Yereimi ak Abakuk daan nañu ba tey wax seeni kàdduy waxandeem. Esekiyel tambalee na gannaaw tuuti, te gannaaw tuuti it Abdiyas; waaye ñoom ñaar ñépp jeexal nañu seen liggéey ay at yu bare laata mu tëjje yoonu dund gu gudd te leer gu Daniel. Ñetti yonent rekk a ko topp: Agge ak Sakariya, ñiy doxal liggéeyu yonent ci benn jamono ngir ab waxtu wu gàtt, 520–518 lu jiitu Kirist, ak Malasi, miy mujj ci yonenti Kóllëre gu Yàlla gu Tëj, mi feeñoon ab diir bu gàtt wër 397 lu jiitu Kirist.» Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 19.

Smith xamle na baax ne “mer” mi nekk ci saar bi fukk ak juróom-ñeent mooy ab jamono. Xamle na baax itam ne jamono jooju mooy waññi kër yalla ga ak mbooloo mi, ci déggoo ak Daniel saar 8 aaya 13, te xamle na baax itam ne boppu mujje ga mooy 22 Oktoobar 1844.

Smith amoon na ci dëgg, waaye dafa ñàkk dëgg gi ci li mu defoon, te loolu moo doon woon melokaanu njëfandikoom ci tekkiy waxu yonent. Mu mayoon jaar-jaar bindu taarix ji jiite ko ci tekki waxu yonent wi, te du waxu yonent wi mooy jiite ko ci xam-xamam taarix. Su nu bàyyi Biibël bi mu faral di leeral taarixu yonent, kon danañu am xibaar yu jub ngir man a jëfandikoo taarix.

Biibël bi jàngale ne ku nit jëndaale, moom la nit kooku di jaam.

Bi ñuy digle leen sañ-sañ, ñoom ci seen bopp ay jaamub yàqute lañu: ndaxte ku nit dékkoo ci moom, ci kooku lañu ko dugal ci jaam. 2 Piyeer 2:19.

Manase jàpp nañu ko ba mu nekk jaam ca Babilon atum 677 B.K. Fa la Yuda ñàkkaloo, ñu teg ko ci jaamkat. Loolu mooy tambali gi ñu wone ci benn ci kart 1843 ak 1850, yi Magg bu Jigéen White dëggal ne ñooy lu jub. Smith tàmbalee “treading down” bi nekk ci Daniel saar 8, aaya 13, ak Sedecias, buur bu mujj bi Yuda amoon. Sedecias moo doon jeexitalu àtte bu yàgg di jëkkandoo, waaye du woon tambali. Magg bu Jigéen White fàttali ne Manase jàpp ga ñu ko jappe ba mu nekk ca Babilon moo doon ab “earnest” ci li war a ñëw. “Earnest” mooy peymaan bu njëkk, te mu màndargaal tambali jënd gu am yeneen peymaan yu koy topp.

“Yonent ak njub ag yonent, yonent yi daan dem ci kanam ak seen waare ak seen dénkane; ak fit wu amul ragal, ñu waxoon ak Manase ak askanam; waaye bataaxal yi dañu leen xeeb, Yuda gu delluwaat ci ginnaaw bëgguloon déglu. Ngir nekk tegtal gu dëgg ci li mbooloo mi di dajoo ak moom bu ñu saxee ci bañ tuub, Boroom bi may na seen buur ñu jàpp ko loxo ndaw ñaari soldaaru Asiri, ñu “tëj ko ak jéng, te yóbbu ko Babilon,” ca seen dëkkub njawulo ga. Sonosii moo dello buur bi ci xelam; “mu ñaan Boroom bi Yàllaam, toroxlu lool kanam Yàllay baay

yam, te ñaan Ko: te Mu nangu ko, dégg ñaanam, delloo ko Yerusalem ci nguuram. Noonu Manase xam ne Boroom bi mooy Yàlla.” 2 Tariix 33:11–13. Waaye tuub boobu, doonte dafa yéeme lool, dikk na tard ngir man a musal nguur gi ci yàqub jéfey bokkaale yu bari at. Ñu bare daan nañu daanu te rekk fa, ba duñuati tàmbali.” Yonent ak Buur yi, 382.

Manase mooyoon na “peymaan wu njëkk” wi tàmbalee “mub,” moom mi nekkoon “mer gu mujj” gi ci “juróom-ñaari yoon,” ndaxte “mer gu njëkk” ga dafa ba noppi tàmbali ba buuru réew ma bëj-gànnar jàppee ca njaamug kërám ga atum 723 BC. Gannaaw loolu, ba Yewoyakim daanee, ba Daniyel yóbbu ca njaamug kërám ga, juróom-ñaar-fukk at yi ci njaamug kërám, yi Yeremiya waxoon, tàmbali nañu ci atum 606 BC. Ñaari buur gannaaw Yewoyakim, Yerusalem yàqu na, te buur bu mujj bu Yuda, Sedesiya, gis na doomam yu góor ñu rey leen ci kanamam, gannaaw loolu ñu roccee ay bëtam, ba noppi yóbbu ko njaam ca Babilon.

Smith joxoon na mbooloom àtte gu yokkute gi yépp ci Sédéqiya, te mu jëfandikoo àtteb Sédéqiya ngir nekk mooy mbind mu firndeel ay xalaatam. Àtteb Sédéqiya, mi nekkoon “buur bu bon te yàqu,” wone na ne kaalaama bu Yuda dañu ko wara teq bàyyi ba kerseen Kirist di ñëw ngir taxawal nguur. Smith wax na ne: “ñu ngi nekk ci suufug kilifteef yu àddina, te noonu lañuy nekk ba kerseen gàngun Daawuda di yokkatuwaat,—ba Kiy moom ndono ji jub, Mesiya bi, Boroom Jàmm ji, di ñëw, te noonu dees na ko ko jox.” Ca 22 Oktoobar 1844, ci mataleg Daniel saar 7, ay wërsëg 13 ak 14, Kirist, mi ñu tegale woon ni Doomu nit ki, ñëw na kanamam Baay bi ngir jot nguur.

Gis-gis bu guddi, ma ne, kenn ku mel ni Doomu nit ñëw ak niiri asamaan yi, te agsi ca Mag ma Yàgg ba fanan, ñu indi ko jegeñ ko ci kanamam. Te ñu jox ko nguur, ak ndam, ak buurgu, ngir xeet yépp, ak réew yépp, ak làkk yépp, di ko jaamu; nguuram mooy nguur gu dul jeex, gu du weesu, te buuram mooy buuru gu du yàqu. Daniel 7:13, 14.

Seriñ White dëggal na ne Daniel saar juróom-ñaareel, ak aaya yu fukk ak ñett ak fukk ak ñeent, am nañu yëgalu ci 22 Oktoobar 1844.

“Ñëw ci Kirist ni sunu saraxalekat bu mag bi ca bérab bu gën a sell ba, ngir setal kër Yàlla ga, ni ñu ko wonne ci Daniel 8:14; ak ñëwug Doomu nit ki ci Kanam Boroom Fan yu Yàgg yi, ni ñu ko wonne ci Daniel 7:13; ak itam ñëwug Boroom bi ca kërám, ni Malaasi waxe woon lu jiitu, ay melokaan lañu yu benn xew-xew rekk; te loolu itam dañu ko tektal ci ñëwug boroom céet bi ca céet ga, ni Kirist waxe ko ci léebu fukki janq yi ci Macë 25.” The Great Controversy, 426.

Smith waxulwoonul mbir mu am solo ci “mujj gu mujjug merum Yàlla.” Mu dawoon njàmbaarug njàngaleg Biibël bi wone ne Yuda dafa bàyyiku woon ci jamonoy Manase, te njaam ga tàmbalee ñaari buur laata Sedesiya itam doon firnde ne Yuda nekkoon na ba noppi ci suufu Babilon, balaa Sedesiya dajeeq yoonam. Ak yii bàyyi yu leer yooyu, moom sax wax na ne, “fii la nekk jamonoy merum Yàlla ci kaw askanam kóllëre; jamono ji santuwaar ba ak mbooloo ma war a ñu dàm ci suuf.” Kon nag, mu boolee ci yoon wu jub “jamonoy merum Yàlla” ak Daniel saar 8, ak laajug saar 13 buy ne “ba kañ?” Tontu bi ci saar 14 mooy: ba 22 Oktoobar 1844.

Tasare gi ca jaam gu Babilon nekkoonoon dafa doon jaar-jaaru nettali buy tàmbalee ci 677 B.K., te mu wéy ba 1844. Guddig jamono jooju dafa tolloo ak ñaar junni ak juróom-ñaar fukk ak ñaar-fukk

at, te loolu mooy, ba noppi, “juróom-ñaari waxtu yi” yu Levitik ñaar-fukk ak juróom-benn. Jeexital guddig jamono jooju ci 22 Oktoobar 1844 may na Daniyel seedeel bu ñaareel ci “peeñu mar’eh” gi ci ñaar junni ak ñetti téeméeri ngoon ak suba.

Ñu waxoon nañu Jebreel mu may Daniyeel mu xam vision boobu, te li Jebreel def mooy joxe ñaareelu seede ci bésu jeexital 22 Oktoobar 1844. Du rekk ne jox na ñaareelu seede ngir sampu bésu matug ñaari waxi jamono yi, waaye itam, ni Smith waxe ko ba mu dëgg, diiru jamono ji ànd ak ñaareelu seede bi ci 1844, waxees na ko ci aaya fukki ak ñett, ne mooy diiru jamono bi kër Yàlla ak mbooloom nit ñi war a nekk ñu tëral leen ci suufu tànk. Laaj bi ci aaya fukki ak ñett mooy: «Ba kañ la vision bi ci sarax su bis bés, ak bàkkaar yàqule, di joxe kër Yàlla ak mbooloom nit ñi ñu tëral leen ci suufu tànk?» Diiru jamono jooju mooy “juróom-ñaari yoon” yi ci Levitikus ñaar-fukk ak juróom-benn.

Li Smith gisulul woonul, walla dafa moytu woon koo xamle, mooy ne “mer mu réy” mi ci benn-fukk ak juróom-ñeent, mooy “mujjug” mer mooma. Bu fa amee “mujj”, kon war na am itam “njëkk”, te Daniel mooy wax kañ la “njëkkug mer” ma jeexee, ci saar fukk ak benn. Mu ngi joxe xam-xam ci baap bi yoroon nguur jamono yi ñuy wax Jamono Ju Lëndëm, te mu wax ne baap boobu dina yokk ba mer ma mat, mbaa ba mu jeex.

Te buur di dina def ni ko coobare bëgg; te dina yékkati boppam, dina màggal boppam bu weesu yàlla yépp, te dina wax ay wax yu yéeme ci kaw Yàlla bu yàlla yi; te dina ame jàmm ba kexal gi mat, ndaxte li ñu dogal dees na ko def. Daniel 11:36.

Ayar baat-fukk bi moom nañu ne mooy ayar bi ndawtal bi Pool, ndawub Yàlla, jëfandikoo ci anam wu wuutu ci ñaareelu bataaxalam ba mu yónnee waa Tesalonig.

Buleen kenn na leen nax ci benn anam; ndaxte bés boobu du ñëw, su fekke ne jëkk amul ngànt gu réy ga, te nit ku bàkkaar ka feeñul, moom doom ju alkati. Moom moo di ki bañ te yékkati boppam ci kaw lépp luñuy wax Yàlla walla luñuy màggal; ba tax mu toog, ni muy Yàlla, ci kër Yàlla gi, di won ne moom mooy Yàlla. 2 Thessaloniciens 2:3, 4.

“nit ku bon bi” bu Pool wax, te mooy itam “doomu réer gi,” moom mi “di xeex te kaweel boppam ci lépp luñu tudde Yàlla walla luñuy jaamu,” mooy itam “buur bi” mi “dina def ni ko soob; dina kaweel boppam, te màggal boppam ci kaw bépp yàlla.” Ñaari xët yi ñoom ñaar dañuy jëfe ci paap bu Room. Danyeel bind na ne paap bi dina jàmm, maanaam dina jëkk, ba kera “mer mi mat.” Mer mi ci aaya fukk ak juróom-benni fanweeri juróom-benn bi dafa doon “dogaloon.” Kàddu gi “dogaloon” tekki na “gaawal.”

Njaatigu bu Páapaas bi jot na “gaaw gu dee”, ci atum 1798, te ci jamono jooju la “mer gu njëkk” mat ba jeex walla mu dikk. Kàddu gi ñuy wax “mat” mooy tekki jeex walla bàyyiku. Jeexitalu “mer gi” ci saar wu juróom-ñett, aaya fukk ak juróom-ñent, moo firndeel jeexitalu diir ba ñu waroon ràbbal sàntu-kawe gi ak mbooloo mi. Mu jeexoon ci 1844, waaye “mer gu njëkk” gi jeexoon na ci 1798.

“Mer mujj” ma jeex na ci atum 1844, gannaaw ñaar-fukk ak juróom-ñetti téeméer ak ñaar-fukk at (2520) yi weesu woon bi buur Manase ñu yóbboo ko Babilon ndax waa Asiri ci 677 BK. “Mer mu

njèkk” ma jeex na ci atum 1798, gannaaw ñaar-fukk ak juróom-ñetti téeméer ak ñaar-fukk at (2520) yi weesu woon bi ñu yóbbée nguurug Israyil gu bëj-gànnar ci jaamug waa Asiri ci 723 BK.

Amna lu ëpp ci mbirum “juróom-ñari waxtu” yu nëbbu yi nekk ci téereb Daniel, te dinañu ko wax ci sunu article bi ñëw.

«“Te bindal malaka kërceg Laodise ci ne: Li Amen bi wax, Seede bu takku te dëgg, miinug mbind mi Yàlla sos; xam naa sa jëf yi, ne yaw danga neexul te tangul: bëgg naa nga neex walla nga tang. Noonu nag ndaxte yaw danga xonq, te neexul te tangul, dinaa la weesu ci sama gëmmin. Ndaxte dangay wax ne: man ku barele laa, am naa alal bu bari, te soxlawuma dara; te xamuloo ne yaa ngi torox, di ku yërëm, di ku ñàkk, di gumba, di rafetul.”»

“Fi bi nu wax nu ne, xibaar bi ay ndawam yi mu woo ngir artu nit ñi war a yóbbu ci ay nitam, du xibaaru jàmm ak kaarange. Du itam lu yem rekk ci xel, waaye lu jëfandikoo ci bépp anam. Nit Yàlla yi, ci xibaar bi jëm ci waa Laodise, dañu leen tektalee ni ñu nekk ci aarug yaram. Ñu ngi ci noflaay, di gëm ne seen tolluwaay ci mbirum ngëm dafa kawee lool. ‘Ndaxte yaw nga naan, Man ku bare laa, am naa alal bu bari, te soxlaatu ma dara; te xamuloo ne yaa ngi torox, di ku réy a metti, di ku ñàkk, di gumba, te nga rafetul.’”

“Ban nax nax ci leer gu mag ci xelu nit ku gëna met, lu dul ngëm ne ñoom dañuy jub te ñoom dañuy juum yépp! Baatu Seede bu Dëgg bi fekk nit ñi Yàlla ci naxte bu met, waaye ñoom dañuy jub ci seen xol ci biir naxte boobu. Xamuwuñu ne seen taxawaay dafa bon lool ci kanam Yàlla. Bi ñi ñu waxal di seen bopp yékkati ne ñoom nekku nañu ci taxawaay bu kawee ci xol ak ci ngëm, baatu Seede bu Dëgg bi dafa dagg seen dal gi ak yëgle gu yémul te doo waar ngir wax seen dëgg-dëgg taxawaay ci gumba gu xol, ñàkk ak toroxal. Seede si, ndaxte dafa doo xar ak metti, mënun ko jappe ne njuumte la, ndaxte Seede bu Dëgg bi moo wax, te seedeem war na nekk bu jub.” Testimonies, volume 3, 252.